

Religionsfrihed: Konventionerne og realiteterne

Oplæg ved Jonas Christoffersen

Høring i Folketingets Udenrigsudvalg

Onsdag d. 12. november 2014 kl. 14:00-17:00

Hvad er religionsfrihed?

Religionsfrihed handler grundlæggende om to ting:

1. Retten til at *have* en tro – hvad enten det så er kristendom, islam, Scientology, asatro, eller agnosticisme. Artikel 18 skal beskytte både ”teistiske, ikke-teistiske og ateistiske former for tro, såvel som retten til ikke at dyrke nogen religion eller tro.”¹ Religionsfriheden beskytter *individets ret* til en hvilken som helst tro eller ikke tro.

2. Retten til at *udtrykke* denne tro. Det kan være gennem f.eks. ceremonier og ritualer, fejring af religiøse højtider, gennem undervisning og træning, etablering af institutioner og organisationer, indsamlinger, eller gennem brug af religiøse symboler og beklædning.

¹ FN's Menneskerettighedskomité, General Comment nr. 22.

Modsat retten til at *have* en tro kan retten til at *udtrykke* sin tro begrænses, men kun når det i ganske særlige tilfælde er nødvendigt for at sikre ”den offentlige orden, sundhed eller moral”² – eller hvis andres rettigheder krænkes. Religionsfriheden indbefatter ikke en ret til frihed fra kritik, hån eller latterliggørelse.

Konventionerne...

Retten til religionsfrihed er sikret gennem en række internationale og regionale konventioner, men den har ikke sin egen juridisk bindende FN-konvention.

Og realiteterne...

Størstedelen af verdens befolkning lever i lande, hvor religionsfriheden er under pres. Ganske vist har 145 af verdens lande lovgivning, der skal sikre retten til religionsfrihed. Men over to-tredjedele beskytter kun *visse* individers og grupperes religionsfrihed.

Over hele verden er mennesker ofre for diskrimination, vold og undertrykkelse – forfulgt for at udøve deres tro eller for ikke at have nogen tro.

² Baseret på konventionens Artikel 18.3 og som beskrevet i General Comment no. 22 er alle begrænsninger underlagt følgende restriktioner: De skal være etableret ved lov, de må ikke bruges på en måde der underminerer de rettigheder der er garanteret i Artikel 18, de må kun benyttes til de formål de var tænkt, og må ikke bruges til diskriminerende praksisser eller på en diskriminerende måde.

Faktisk har der aldrig været flere på flugt på grund af deres tro, end der er i dag.

Overordnet kan vi inddele krænkelse af religionsfriheden i to kategorier:

Den ene er **krænkelser begået af staten**: hvor staten aktivt diskriminerer, undertrykker og/eller forfølger mennesker på basis af deres tro eller mangel på samme. Det kan være gennem forbud mod visse religiøse grupper, gennem vold, eller gennem andre former for diskrimination og intimidering, retslig såvel som udenretslig.

Den anden er **krænkelser begået af ikke-statslige aktører**: hvor f.eks. religiøse organisationer, medier, politiske grupper eller militante bevægelser diskriminerer og forfølger andre på basis af deres overbevisning – f.eks. gennem trusler, vold, kidnapninger, voldtægter eller ødelæggelse af religiøse helligdomme.

Det amerikanske Pew Research Center udgiver hvert år en oversigt over religionsfriheden i alle verdens lande. Ifølge deres seneste rapport er antallet af både statslige og ikke-statslige krænkelser stigende. I 2007 fandt man et højt niveau af krænkelser i 20 procent af verdens lande – i dag er det omkring 30 procent af verdens lande.

Krænkelser af religionsfriheden er stigende i alle dele af verden, med undtagelse af Nord- og Sydamerika. De største stigninger – og det højeste niveau – finder vi i Nordafrika og Mellemøsten, især i lande som Egypten, Syrien, Irak, Somalia og Sudan. Det amerikanske udenrigsministerium nævner i sin seneste årsrapport om religionsfrihed desuden Burma, Kina, Eritrea, Iran, Nordkorea, Saudi Arabien, Turkmenistan og Usbekistan som lande, hvor religionsfriheden i særlig grad er truet.

Lad os tage et par konkrete eksempler på *statslige* krænkelser af religionsfriheden.

Ifølge Pew har 46 lande lovgivning, der **helt forbyder visse religiøse grupper**. I Iran anses Bahai-religionen for at være en illegal 'politisk sekt'. I Saudi Arabien er det ikke tilladt offentligt at praktisere nogen anden religion end islam. Og i Pakistan har landets mere end 3 millioner Ahmadiyah-muslimer fået frataget retten til at kalde sig muslimer og praktisere deres religion.

Regeringer i 96 lande udøver **vold mod religiøse minoriteter** – enten i form af fysisk vold og tortur, vilkårlige frihedsberøvelser, eller ødelæggelse af religiøse helligdomme og personlige ejendomme. I Nordkorea er over 50.000 kristne interneret i lejre. I Usbekistan sidder 10.000 mennesker i fængsel beskyldt for 'religiøs ekstremisme'. I Eritrea flygter stadigt flere fra et styre, der rask væk fængsler og torturerer tilhængere af f.eks. Pinsebevægelsen – for nu blot at nævne to eksempler.

Også andre former for **intimidering og diskrimination** er udbredte. 45 lande **forbyder eller forhindrer folk i at konvertere** fra en religion til en anden. Det gælder f.eks. mange mellemøstlige lande, hvor konvertitter risikerer fængsel, fysisk afstraffelse eller fratagelse af deres identitetskort.

I mange lande **forhindrer staten individer og grupper i at undervise, promovere og offentligt udtrykke deres tro** (eller mangel på samme). Tit bruges blasfemi-lovgivning som et middel til at kontrollere og begrænse, hvad der kan siges i det offentlige rum.

Men det er ikke kun staten, der krænker religionsfriheden. I 151 lande finder vi tilfælde af **ikke-statslig** intimidering, tilbageholdelser og kidnapninger, fysiske overgreb, massevold og ødelæggelse af ejendomme – tit uden at staten griber ind. Oplagte og desværre aktuelle eksempler er selvfølgelig, at hundredtusindvis af kristne, yazedier, og shia-muslimer flygter fra IS' brutale fremfærd i Syrien og Irak. Men de er langt fra de eneste.

I Pakistan blev mere end 400 shia-muslimer og over 120 kristne dræbt i bombeangreb bare i 2013. I Nigeria har den militante islamistiske gruppe Boko Haram angrebet både kristne og muslimer, ligesom mere end 200 skolebørn stadig er kidnappet. I Egypten er volden mod kristne og shia-muslimer fortsat høj. I Bangladesh angribes hinduistiske grupper og helligdomme, i Burma rohinge-muslimer, i Indonesien står buddhisterne for skud.

Hvad kan vi gøre?

Krænkelser af religionsfriheden har ikke bare betydning for de individer og grupper, der rammes direkte – de har også vidtrækkende sociale, politiske, økonomiske og kulturelle konsekvenser. Hvis religionsfriheden svækkes, svækkes muligheden for demokratisk udvikling og politisk stabilitet. Og dermed svækkes også mulighederne for fattigdomsbekæmpelse og økonomisk udvikling. Som sådan er beskyttelsen af religionsfriheden et vigtigt element i både udenrigs- og udviklingspolitik.

Ud fra et menneskeretligt perspektiv må enhver indsats for at beskytte og fremme religionsfriheden baseres på tre principper:

For det første må vi fokusere på **religionsfrihed for alle**. Det er sjældent kun én minoritet, der diskrimineres og forfølges. Tit handler diskrimination, vold og forfølgelse af religiøse mindretal snarere om manglende tolerance og respekt overfor alt andet end flertallets overbevisning, end det handler om manglende tolerance og respekt overfor et specifikt religiøst mindretal.

Hvis et samfund tillader forfølgelse af én minoritet vil det med andre ord sandsynligvis tillade forfølgelser af andre minoriteter. Det så vi i f.eks. Irak, hvor først jøder og nu kristne forfølges.

Det betyder selvfølgelig ikke, at man ikke kan lancere specifikke tiltag i forhold til bestemte grupper i bestemte lande, men det kan gøres indenfor rammerne af en bredere menneskeretlig tilgang, som støtter etableringen af samfundsstrukturer, institutioner og civilsamfund med respekt for *alle* minoriteter.

For det andet er religionsfriheden tæt **forbundet med en række andre rettigheder** – mest åbenlyst selvfølgelig retten til ytringsfrihed og retten til forsamlingsfrihed. Men også andre rettigheder er på spil.

Diskrimination af individer og grupper på baggrund af deres tro (eller mangel på samme)handler i lige så høj grad om udelukkelse fra f.eks. uddannelse, arbejde og sundhedsydelser.

Omvendt kan en styrkelse af religionsfriheden også føre til en styrkelse af andre rettigheder. Og religionsfrihed hænger uløseligt sammen med pluralisme, tolerance og respekt for forskellighed – og er som sådan en forudsætning for demokrati, retssikkerhed og politisk stabilitet.

For det tredje kræver en menneskeretlig tilgang et **fokus på statens ansvar og forpligtelser**. Der kan være en tendens til at overlade ansvaret for promoveringen af pluralisme, tolerance og respekt til civilsamfundsorganisationer.

Selv om de *kan* spille en vigtig rolle i arbejdet med at ændre en diskriminerende majoritetskultur – gennem f.eks. interreligiøs dialog, træning af religiøse ledere, konfliktløsning og undervisning i medborgerskab – kan de aldrig erstatte statens rolle.

Det er staten, der har det afgørende ansvar for at respektere, beskytte og fremme retten til religionsfrihed. Der er en klar sammenhæng mellem statslige begrænsninger af religionsfriheden og ikke-statslig diskrimination, vold og forfølgelse af religiøse mindretal.

En lav grad af religionsfrihed resulterer næsten altid i en høj grad af intolerance, stridigheder og marginalisering. Og omvendt – en høj grad af marginalisering hindrer en aktiv statslig ligebehandling. Man må sætte ind både over for civilsamfund og over for staten. Om det så skal være gennem fordømmelse og sanktioner, politisk dialog eller kapacitetsopbygning må afhænge af den enkelte situation.

Det **internationale samfund** mangler klare processer og strukturer til at tackle spørgsmål om religionsfrihed og religiøs intolerance. Især mangler der stærkere mekanismer for at monitorere og holde stater ansvarlige for de mange overtrædelser af Artikel 18, som finder sted.

De svage strukturer og processer i det internationale system er et grundvilkår, som en fremtidig indsats for at styrke retten til religionsfriheden nødvendigvis må forholde sig til – og finde veje at kompensere for. Det kræver viden og internationalt samarbejde. Man kan håbe, at vi fra dansk side med høringen i dag tager et vigtigt skridt i den rigtige retning.

Tak for opmærksomheden.